

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zewnętrzny wymiar gospodarki społecznej”**(opinia z inicjatywy własnej)**

(2017/C 345/09)

Sprawozdawca: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	22.9.2016
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja REX
Data przyjęcia przez sekcję	8.6.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	5.7.2017
Sesja plenarna nr	527
Wynik głosowania	129/1/4
(za/przeciw/wstrzymało się)	

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Gospodarka społeczna to istotny sektor przyczyniający się do osiągnięcia celów we wszystkich obszarach polityki europejskiej związanych z wymiarem zewnętrznym: w dziedzinie polityki zewnętrznej i bezpieczeństwa, handlowej, sąsiedztwa, klimatycznej, współpracy na rzecz rozwoju i rozwoju zrównoważonego. Jednakże brak odpowiedniego otoczenia regulacyjnego, zarówno na szczeblu europejskim, jak i na szczeblu krajowym, uniemożliwia temu sektorowi pełne wykorzystanie jego potencjału i zmaksymalizowanie wpływu.

1.2. Instrument Partnerstwa⁽¹⁾ na rzecz współpracy z państwami trzecimi, skierowany zarówno do krajów rozwijających się, jak i rozwiniętych, mógłby stanowić szansę dla rozwoju gospodarki społecznej UE w skali międzynarodowej, wspierając konkurencyjność, innowacje i badania naukowe.

1.3. Unia Europejska (UE) odgrywa ważną rolę w zwalczaniu ubóstwa i pobudzaniu rozwoju gospodarczego i społecznego na szczeblu światowym, co znajduje odzwierciedlenie w programie działań na okres po 2015 r. i w przyjęciu oenztowskiej agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030.

1.4. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) z zadowoleniem przyjmuje rangę, jaką Rada nadaje w programie działań na okres po 2015 r. „gospodarce społecznej na rzecz tworzenia miejsc pracy i zrównoważonego rozwoju”, co otwiera nowe perspektywy dla wzmocnienia gospodarki społecznej w jej wymiarze zewnętrznym (pkt 43 programu działań na okres po 2015 r.). Ubolewa jednak, że Komisja nie uwzględniła gospodarki społecznej w swoim wniosku dotyczącym nowego konsensusu w dziedzinie rozwoju.

1.5. Sukcesy gospodarcze obserwowane w wielu państwach spoza UE wskazują, że gospodarka społeczna, przy różnych formach funkcjonowania przedsiębiorstw, odgrywa istotną rolę w codziennym życiu i działalności produkcyjnej w wielu regionach Afryki, Ameryki i Azji, a także że w znaczny sposób przyczynia się do poprawy warunków życia i pracy milionów osób.

⁽¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 234/2014 z dnia 11 marca 2014 r.

1.6. Wśród różnych form przedsiębiorstw gospodarki społecznej w tych regionach zaobserwować można wyróżniającą się rolę m.in. spółdzielni i towarzystw pomocy wzajemnej, bardzo licznych i prowadzących aktywną działalność w zakresie produkcji rolnej, finansów i mikrofinansowania, zaopatrzenia w czystą wodę, mieszkalnictwa, integracji osób niepełnosprawnych na rynku pracy, ograniczenia pracy nierejestrowanej poprzez wspólne inicjatywy przedsiębiorczości w gospodarce społecznej, integracji zawodowej młodych ludzi oraz upodmiotowienia kobiet, które odgrywają coraz ważniejszą rolę w działalności produkcyjnej spółdzielni i towarzystw pomocy wzajemnej.

1.7. Prócz spółdzielni, towarzystw pomocy wzajemnej i innych podobnych przedsiębiorstw gospodarki społecznej działających na zasadzie stowarzyszeń istotną rolę wydają się odgrywać organizacje niedochodowe, stowarzyszenia i fundacje znane jako organizacje pozarządowe, które wszystkie stanowią integralną część gospodarki społecznej w ramach trzeciego sektora działalności społecznej, zarządzając usługami pomocy społecznej, opieki zdrowotnej, edukacji i innymi, a nawet wspierając wśród społeczności lokalnej inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości wchodzące w zakres gospodarki społecznej.

1.8. Komisja uznaje istotną rolę, jaką mogą odegrać przedsiębiorstwa gospodarki społecznej w rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym, w którą wnieść mogą „znaczący wkład”⁽²⁾. W Europie istnieje wiele przykładów dobrych praktyk w tej dziedzinie, w której przedsiębiorstwa gospodarki społecznej mogą odgrywać istotną rolę w zakresie inwestycji planowanych w ramach Europejskiego planu inwestycji zewnętrznych na rzecz energii ze źródeł odnawialnych w Afryce. Przedsiębiorstwa gospodarki społecznej przyczyniają się w znacznej mierze do trwałego wzrostu gospodarczego poprzez ograniczenie swego negatywnego wpływu na środowisko.

1.9. Nie umniejszając wagi działań banków etycznych, tradycyjne instrumenty finansowe nie sprawdzają się w przypadku przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej, które wymagają specjalnie dopasowanych instrumentów. W związku z tym EKES ubolewa nad faktem, że – pomimo ich niezaprzeczalnej roli w osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju i pomimo ich obecności w środowisku społeczno-gospodarczym – przedsiębiorstwa i organizacje gospodarki społecznej nie są systematycznie i wyraźnie uznawane za podmiot w szczególności istotny w programach na rzecz wspierania internacjonalizacji przedsiębiorstw i ich promowania poza UE, a także w ramach unijnej współpracy na rzecz rozwoju. Ponadto ani Europejski plan inwestycji zewnętrznych, ani Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju nie przewidują żadnego konkretnego sposobu finansowania przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej.

1.10. Przykładowo przedłużenie umowy o partnerstwie z Kotonu ma wpływ na ponad sto państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP), o łącznej populacji 1,5 mld osób. Przedłużenie umowy o partnerstwie z Kotonu będzie miało miejsce w 2020 r. i oczekuje się, że negocjacje powinny rozpocząć się nie później niż w sierpniu 2018 r. Uderzające jest to, że we wspomnianym komunikacie, przygotowanym w oparciu o agendę ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i globalną strategię na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej, wśród podmiotów niepaństwowych nie wymienia się podmiotów działających w gospodarce społecznej, określonych ogólnie jako „przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, partnerzy ekonomiczni i społeczni oraz przedstawiciele sektora prywatnego” (pkt 4.3.3 komunikatu).

W związku z powyższym:

1.11. Polityka handlowa jest jednym z filarów działań zewnętrznych UE. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie jest podmiotem różnych umów, które UE zawiera z innymi państwami i regionami świata (umowy handlowe, stowarzyszeniowe, o partnerstwie gospodarczym) za pośrednictwem wspólnych komitetów konsultacyjnych i wewnętrznych grup doradczych ustanawiających takie umowy. EKES zaleca, by rola gospodarki społecznej, już będącej uczestnikiem kilku z nich, stała się oczywista oraz by była stałym elementem każdej z nich.

1.12. Zarówno Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, jak i EBI powinny współpracować na rzecz ustanowienia systemu finansowego dla przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej, o co apelowano w opinii EKES-u⁽³⁾. Ponadto programy pomocy technicznej i współpracy na rzecz rozwoju zawarte w Planie inwestycji zewnętrznych powinny przewidywać wspieranie cyfrowych platform współpracy. Gospodarka cyfrowa otwiera nowe obszary działania i rozwoju przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej. Gospodarka dzielenia się umożliwia tworzenie platform niekomercyjnych (*platform cooperativism*) i rozwijanie działalności o dużym znaczeniu dla zewnętrznego wymiaru gospodarki społecznej, jak produkcja współdzielona, finansowanie społecznościowe (*crowdfunding* lub *peer-to-peer lending*), zarządzanie oparte na współpracy czy uczenie się oparte na współpracy (*learning*). W tym ostatnim przypadku uczenie się za pośrednictwem platform społecznościowych może mieć znaczenie dla skierowanych do przedsiębiorców społecznych w krajach sąsiadujących i państwach Południa szkoleń na miejscu mających wzmocnić strukturę kapitału ludzkiego w tych krajach.

⁽²⁾ COM(2015) 614 final z dnia 2 grudnia 2015 r.

⁽³⁾ Opinia EKES-u w sprawie budowania ekosystemu finansowego dla przedsiębiorstw społecznych (Dz.U. C 13 z 15.1.2016, s. 152).

1.13. EKES popiera zalecenie europejskiej grupy doradczej ds. przedsiębiorczości społecznej, by wzmocnić rolę przedsiębiorstw gospodarki społecznej w polityce zewnętrznej UE. W związku z tym Komisja i Europejska Służba Działań Zewnętrznych (ESDZ) powinny koordynować swoje polityki i inicjatywy, by:

- przyznawać bezpośrednio i pośrednio finansowanie przedsiębiorstwom gospodarki społecznej w państwach trzecich, a także zaangażowanym rządów i organizacjom wspierającym gospodarkę społeczną,
- ustanowić konkretną współpracę z innymi światowymi partnerami oraz funduszami na rzecz innowacji i inwestycji w celu maksymalizacji oddziaływania właściwych programów.

1.14. Komisja powinna dążyć do włączenia grup G-20 i G-7 w propagowanie konkretnej polityki wspierającej gospodarkę społeczną (zgodnie z całościowymi warunkami prowadzenia działalności gospodarczej określonymi przez G-20), która odzwierciedlałaby różnice w wartościach, zasadach i racji bytu tych organizacji (zalecenie 12 grupy doradczej ds. przedsiębiorczości społecznej).

1.15. Należy promować rolę gospodarki społecznej za pośrednictwem dyplomacji gospodarczej w instancjach międzynarodowych (UNTFSS, ILGSSE, G-20, G-7, MOP itp.) i we współpracy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi.

1.16. UE powinna zapewnić, by podczas negocjowania umów handlowych przedsiębiorstwa gospodarki społecznej nie były dyskryminowane w porównaniu z innymi przedsiębiorstwami i by usuwane były bariery pozataryfowe, które de facto powodują tego rodzaju dyskryminację.

1.17. Europejski Instrument Sąsiedztwa (ENI) i inne instrumenty finansowe powinny systematycznie przyczyniać się do propagowania gospodarki społecznej, zarówno w ramach negocjacji akcesyjnych prowadzonych z krajami kandydującymi, jak i w innych krajach sąsiadujących korzystających z umów preferencyjnych.

1.18. Komisja powinna wzmocnić swoją wiodącą rolę w międzynarodowej współpracy oraz w stymulowaniu i uznawaniu przedsiębiorstw gospodarki społecznej jako kluczowych podmiotów sektora prywatnego w dążeniu do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju oraz jako część planu działań zewnętrznych UE. Dlatego należy koordynować działania różnych departamentów Komisji i ESDZ oraz opracować programy wspólnych działań w zakresie współpracy na rzecz rozwoju z innymi finansowymi instytucjami międzynarodowymi, takimi jak Bank Światowy, Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Afrykański Bank Rozwoju, Azjatycki Bank Rozwoju oraz inne podmioty publiczne i prywatne poszukujące inwestycji wielostronnych, także lokalnych, tworząc zachęty umożliwiające funkcjonowanie tych sposobów finansowania. Przedsiębiorstwa i organizacje gospodarki społecznej powinny natychmiast, oraz w sposób skuteczny i kompleksowy, stać się częścią dyplomacji gospodarczej UE. Komisja powinna wzmocnić współpracę w dziedzinie gospodarki społecznej z organizacjami międzynarodowymi (ONZ, MOP, OECD itp.).

1.19. Komisja powinna w wyraźny sposób włączyć sektor gospodarki społecznej jako unijny podmiot związany z przedsiębiorczością do inicjatyw dotyczących dostępu do rynków w krajach trzecich, do wszystkich programów współpracy na rzecz rozwoju oraz do procesu wdrażania agendy rozwoju po 2015 roku oraz ustanowić szczegółowe wskaźniki i cele dotyczące spółdzielni i innych podobnych przedsiębiorstw gospodarki społecznej. Jest ważne, aby Komisja i Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych wyraźnie włączyli gospodarkę społeczną jako jeden z podmiotów niepaństwowych do przyszłej umowy o partnerstwie i współpracy oraz określili w Europejskim planie inwestycji zewnętrznych i Europejskim Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju sposoby finansowania przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej.

1.20. W celu przyczynienia się do monitorowania i przeglądu celów zrównoważonego rozwoju działania powinny obejmować regularne sprawozdania na temat polityki współpracy między państwami członkowskimi i innymi organami publicznymi a gospodarką społeczną, w tym spółdzielniami, które mają zasadnicze znaczenie dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Należy również zachęcać państwa do dostarczania danych i statystyk.

1.21. Komisja powinna ułatwić włączenie gospodarki społecznej do zorganizowanego dialogu upowszechnianego wspólnie z sektorem prywatnym w Europie i w Afryce w ramach platformy zrównoważonej przedsiębiorczości dla Afryki.

1.22. Komisja powinna zachęcać do preferencyjnego wsparcia przedsiębiorstw gospodarki społecznej związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym, które mają na swym koncie istotne osiągnięcia w Europie i które mogą być ważnymi czynnikami trwałego wzrostu w krajach poza Europą, przyczyniając się do tworzenia miejsc pracy dla młodych ludzi i kobiet na poziomie lokalnym.

1.23. Komisja i państwa członkowskie powinny propagować uczestnictwo, prowadzić konsultacje i koordynować swoje działania zewnętrzne w zakresie przedsiębiorczości i współpracę na rzecz rozwoju z reprezentatywnymi europejskimi i krajowymi podmiotami gospodarki społecznej, w tym w krajach stowarzyszonych, a także z tymi międzynarodowymi organizacjami gospodarki społecznej, które integrują państwa Północy z państwami Południa oraz państwa Południa z innymi państwami Południa. EKES ponawia swój apel⁽⁴⁾ o utworzenie *europejskiego forum społeczeństwa obywatelskiego na rzecz zrównoważonego rozwoju*, które miałyby promować i monitorować wdrażanie agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, przy czym głównymi podmiotami pozostałyby Rada, Komisja, Parlament, organizacje reprezentujące europejską gospodarkę społeczną i pozostała część społeczeństwa obywatelskiego.

1.24. Programy pomocy technicznej i rozwojowej Komisji muszą uwzględniać udział sieci i reprezentatywnych organizacji gospodarki społecznej jako pośredników i podmiotów strategicznych w zakresie realizacji programów inwestycyjnych i współpracy w krajach sąsiednich i krajach rozwijających się oraz wspierać rządy, by propagowały otoczenie instytucjonalne korzystne dla przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej. Absolutnym priorytetem są tu południowa część regionu Morza Śródziemnego i Bałkany.

1.25. Komisja i ESDZ powinny propagować w państwach trzecich proces identyfikacji różnych klas podmiotów gospodarki społecznej, jak również ustanawianie odpowiednich ram prawnych umożliwiających uwidocznienie wszystkich tych podmiotów. Jako że jest to proces złożony i ma miejsce w perspektywie średnio- lub długoterminowej, należy położyć nacisk na spółdzielnie i towarzystwa pomocy wzajemnej, które są powszechne na całym świecie, działają w określonych ramach prawnych i są w wyraźny sposób obecne we wszystkich gałęziach działalności produkcyjnej oraz dysponują systemem wartości i modelem zarządzania inspirowanym całością gospodarki społecznej, co umożliwia uznanie ich za podstawę tej gospodarki.

1.26. Ze względu na oczekiwane skutki niniejszej opinii EKES wzywa Komisję Europejską do szybkiej realizacji jej zobowiązania do zwiększenia wewnątrz instytucji świadomości na temat gospodarki społecznej poprzez wewnętrzne briefingi skierowane do odpowiednich dyrekcji generalnych i delegatur Unii Europejskiej w krajach trzecich.

2. Wprowadzenie

2.1. Dwa podstawowe priorytety globalnej strategii UE w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa to bezpieczeństwo Unii i inwestowanie w odporność państw i społeczeństw na wschód i południe od Europy, aż do Afryki Środkowej. Gospodarka społeczna może odegrać ważną rolę w realizacji tych priorytetów i w europejskiej polityce sąsiedztwa, wspierając proces rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonemu wzrostu.

2.2. Europejska polityka sąsiedztwa (EPS), obejmująca państwa na wschód i południe od UE, i jej instrument finansowy – Europejski Instrument Sąsiedztwa (ENI) – odgrywają kluczową rolę w ułatwianiu kontaktów z 16 państwami, których dotyczy: sześcioma w Europie Wschodniej i dziesięcioma w południowej części basenu Morza Śródziemnego. UE przeznaczyła na ich rozwój w latach 2014–2020 kwotę 15,4 mld EUR.

2.3. Europejski plan inwestycji zewnętrznych, za pośrednictwem Europejskiego Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, będzie wspierał w Afryce i w państwach sąsiadujących z UE inwestycje w wysokości od 44 do 88 mld EUR między 2016 r. i 2020 r., przy czym za kwalifikujących się kontrahentów dla tych projektów inwestycyjnych będą uznawani organy sektora publicznego i inwestorzy z sektora prywatnego.

2.4. Handel międzynarodowy stanowi jeden z filarów nowej strategii „Europa 2020”, której celem jest zwiększenie konkurencyjności Unii i sprawienie, by była bardziej przyjazna środowisku. Umowy o wolnym handlu i umowy inwestycyjne propagowane przez Unię mogą przyczynić się do większej dynamiki wzrostu gospodarczego w Unii, biorąc pod uwagę, że 90 % przyszedłego światowego wzrostu gospodarczego będzie pochodziło spoza Europy. UE powinna zapewnić, by podczas negocjowania umów handlowych przedsiębiorstwa gospodarki społecznej nie były dyskryminowane w porównaniu z innymi przedsiębiorstwami i by usuwane były bariery pozataryfowe, które de facto powodują tego rodzaju dyskryminację. Europejska gospodarka społeczna powinna korzystać z tych umów w celu zwiększenia internacjonalizacji przedsiębiorstw, zarówno w krajach sąsiadujących na wschód i południe od Europy, jak i w przypadku reszty świata.

⁽⁴⁾ Opinia z inicjatywy własnej EKES-u „Program działań do roku 2030 – Unia Europejska zaangażowana w zrównoważony rozwój na świecie” (Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 58), punkt 1.4.

2.5. UE odgrywa ważną rolę w zwalczaniu ubóstwa i wspieraniu rozwoju gospodarczego i społecznego na poziomie globalnym. Oficjalna pomoc rozwojowa UE i państw członkowskich wzrosła w 2015 r. do 68 mld EUR ⁽⁵⁾ i stanowi ponad 50 % pomocy udzielanej przez wszystkich światowych darczyńców.

2.6. Na posiedzeniu w dniu 26 maja 2015 r. Rada zatwierdziła stanowisko UE w sprawie nowej agendy rozwoju po 2015 r. (*Nowe globalne partnerstwo na rzecz eliminacji ubóstwa i zrównoważonego rozwoju po roku 2015*). Program działań na okres po roku 2015 został zaprezentowany przez UE we wrześniu 2015 r. na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ, które przyjęło agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. W programie działań na okres po roku 2015 Rada podkreśliła znaczenie mikroprzedsiębiorstw, małych i średnich przedsiębiorstw, a także **przedsiębiorstw gospodarki społecznej** dla tworzenia miejsc pracy i zrównoważonego rozwoju (pkt 43).

3. Przedsiębiorstwa i organizacje gospodarki społecznej

3.1. Przedsiębiorstwa gospodarki społecznej to bardzo różnorodne podmioty, jednak mają one wspólne elementy, obejmujące wartości i zasady postępowania, które stanowią o swobodnym i dobrowolnym charakterze przystępowania do nich, demokratycznych i partycypacyjnych systemach zarządzania, o ich umocowaniu w społeczeństwie obywatelskim, a ich głównym celem jest zaspokojenie w sposób solidarny potrzeb poszczególnych osób i grup społecznych, do których należą, a nie wynagradzanie inwestorów kapitałowych ⁽⁶⁾. Jako przykład wskazać należy, że Unesco uznała niemieckie spółdzielnie za niematerialne dziedzictwo ludzkości.

3.2. Podmioty, które składają się na gospodarkę społeczną, są dobrze określone i wskazane przez instytucje UE, a także przez ich własnych uczestników i w literaturze naukowej. Należy przywołać rezolucję Parlamentu Europejskiego w sprawie gospodarki społecznej (2008/2250(INI)) z dnia 25 stycznia 2009 r., *Podręcznik dotyczący rachunków satelitarnych przedsiębiorstw gospodarki społecznej: spółdzielni i towarzystw pomocy wzajemnej*, rozpowszechniany przez Komisję Europejską (2006 r.) oraz opinie EKES-u ⁽⁷⁾ i sprawozdanie Komitetu na temat *gospodarki społecznej w Unii Europejskiej* ⁽⁸⁾. Wszystkie z nich w spójny sposób określają sektor gospodarki społecznej, złożony z różnorodnych przedsiębiorstw i podmiotów „kierujących się zasadą prymatu człowieka nad kapitałem i obejmujących różne formy organizacyjne, takie jak spółdzielnie, towarzystwa wzajemne, fundacje i stowarzyszenia oraz nowsze formy przedsiębiorstw społecznych” (konkluzje Rady Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2015 r. pt. „Propagowanie gospodarki społecznej jako siły napędowej rozwoju gospodarczego i społecznego w Europie”) ⁽⁹⁾.

4. Gospodarka społeczna, europejska polityka sąsiedztwa i globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa

4.1. Gospodarka społeczna może odegrać bardzo ważną rolę w działaniach zewnętrznych UE. Historia gospodarki społecznej jest historią sukcesu, nie tylko w Europie, lecz także w wielu państwach południowego sąsiedztwa i w wielu regionach Afryki. Jasno określa to MOP w swoim zaleceniu nr 193 z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie propagowania spółdzielni, uznając je za jeden z filarów rozwoju gospodarczego i społecznego i stwierdzając, że ich wartości i systemy zarządzania propagują najpełniejszy udział całego społeczeństwa w tym rozwoju, wzmacniając stabilność, zaufanie i spójność społeczną.

4.2. Komisja i Rada przy wielu okazjach podkreślały znaczenie spółdzielczości i gospodarki społecznej w działaniach zewnętrznych UE. W związku z tym w komunikacie Komisji z dnia 12 września 2012 r. („Korzenie demokracji i zrównoważonego rozwoju: Współpraca Europy ze społeczeństwem obywatelskim w dziedzinie stosunków zewnętrznych”) podkreślono rolę spółdzielni jako „właściwych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego [...] szczególnie aktywnych w kwestii promowania przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy poprzez mobilizowanie lokalnych społeczności”. W programie działań na okres po roku 2015 Rada wskazuje na znaczącą rolę gospodarki społecznej, jeśli chodzi o tworzenie miejsc pracy i zrównoważony rozwój (pkt 43 programu działań na okres po roku 2015).

4.3. Dwa podstawowe priorytety globalnej strategii UE w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa to bezpieczeństwo Unii i inwestowanie w odporność państw i społeczeństw na wschód i południe od Europy, aż do Afryki Środkowej.

⁽⁵⁾ Opinia z inicjatywy własnej EKES-u „Program działań do roku 2030 – Unia Europejska zaangażowana w zrównoważony rozwój na świecie” (Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 58).

⁽⁶⁾ Zasady i wartości oparte na zasadach współpracy opracowanych przez Międzynarodowy Związek Spółdzielczy (ICA) (Manchester, 1995).

⁽⁷⁾ Między nimi opinia EKES-u z inicjatywy własnej w sprawie różnorodności form przedsiębiorstw (Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 22).

⁽⁸⁾ Sprawozdanie CIRIEC, Monzón-Chaves, CIRIEC, 2012.

⁽⁹⁾ Dokument roboczy z 2011 r. „Gospodarka społeczna i solidarna: nasza wspólna droga do godnej pracy”.

4.4. Europejska polityka sąsiedztwa stanowi kluczowy element gwarantujący stosowanie priorytetów określonych w globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Zgodnie ze strategią priorytetem działań zewnętrznych jest *inwestowanie w odporność* państw i społeczeństw na wschód i na południe od Europy, aż do Afryki Środkowej, zarówno w przypadku państw objętych europejską polityką sąsiedztwa, jak i tych spoza jej zakresu.

4.5. Konsolidacji państw odpornych w otoczeniu europejskim, która stanowi priorytet działań zewnętrznych UE, nie można zapewnić bez silnych, spójnych i odpornych społeczeństw. Gospodarka społeczna, oparta na przedsiębiorstwach tworzonych przez ludzi i dla ludzi, jest widowym znakiem społeczeństwa obywatelskiego. Przedsiębiorstwa gospodarki społecznej są wynikiem inicjatyw obywatelskich w zakresie społecznej przedsiębiorczości i uwzględniają cele gospodarcze i społeczne w ramach wspólnego projektu, co czyni dane osoby odpowiedzialnymi za swój los oraz umożliwia im poprawienie warunków życia i daje nadzieję na przyszłość. Jest to najlepsza gwarancja skonsolidowania odpornych państw na wschód i na południe od Europy, innych państw objętych europejską polityką sąsiedztwa i państw nieobjętych tą polityką, jak wskazano w globalnej strategii w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. Jest to również najlepsza gwarancja trwałości sukcesu pierwszego z pięciu nadrzędnych priorytetów działań zewnętrznych UE, a mianowicie *zapewnienia bezpieczeństwa naszego wspólnego domu, Europy*, oraz – tym samym – gwarancja zapobiegania radykalizacji postaw.

4.6. Ponadto wymiar zewnętrzny gospodarki społecznej może być bardzo przydatny, aby tworzyć miejsca pracy gwarantujące prawa pracownicze w państwach o wysokich wskaźnikach gospodarki nieformalnej lub w państwach w okresie transformacji modelu gospodarczego. Także aby uniknąć zamykania przedsiębiorstw poprzez przejmowanie pracowników, w ramach tej samej spółdzielczej formy prawnej i organizacyjnej.

5. Gospodarka społeczna a polityka handlowa i inwestycyjna UE

5.1. Polityka handlowa jest jednym z filarów działań zewnętrznych UE. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie jest podmiotem różnych umów, które UE zawiera z innymi państwami i regionami świata (umowy handlowe, stowarzyszeniowe, o partnerstwie gospodarczym) za pośrednictwem wspólnych komitetów konsultacyjnych i wewnętrznych grup doradczych ustanawiających takie umowy. EKES zaleca, by obecność gospodarki społecznej, która już jest uwzględniana w wielu z nich, była coraz bardziej rozpowszechniona i stała się stałym elementem wszystkich tych porozumień, a także proponuje, by posłużyło to do wykorzystania doświadczeń związanych z gospodarką społeczną w ramach rozdziałów dotyczących zrównoważonego rozwoju w tychże umowach, z myślą o tworzeniu przedsiębiorstw charakteryzujących się wartościami i cechami gospodarki społecznej. Organizacje gospodarki społecznej powinny również regularnie wchodzić w skład wewnętrznych grup doradczych społeczeństwa obywatelskiego przewidzianych w tych rozdziałach, a także w skład delegacji dotyczących przedsiębiorczości, które Komisja organizuje w państwach trzecich.

5.2. Uwzględnianie gospodarki społecznej w pracach wspólnych komitetów konsultacyjnych i wewnętrznych grup doradczych może przyczynić się do poszerzenia wiedzy oraz zacieśnienia powiązań i nasilenia współpracy w ramach gospodarki społecznej między różnymi regionami. Ma to już miejsce w przypadku gospodarki społecznej UE i jej odpowiedników w Ameryce Łacińskiej i na południowym brzegu Morza Śródziemnego.

5.3. Na realizację celów europejskiej polityki sąsiedztwa w latach 2014–2016, w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (ENI), przeznaczono 15,4 mld EUR. Europejski plan inwestycji zewnętrznych⁽¹⁰⁾, który ustanawia ogólne ramy na rzecz zwiększenia inwestycji w Afryce i w krajach sąsiadujących z UE, może być odpowiednim narzędziem służącym do propagowania gospodarki społecznej na tych obszarach geograficznych.

5.4. W listopadzie 2017 r. odbędzie się 5. szczyt Afryka–UE, podczas którego zostanie rozwinięta i pogłębiona wspólna strategia Afryka–UE⁽¹¹⁾. Komisja powinna ułatwić włączenie gospodarki społecznej do usystematyzowanego dialogu upowszechnianego wspólnie z sektorem prywatnym w Europie i w Afryce w ramach platformy zrównoważonych przedsiębiorstw w Afryce.

5.5. Komisja uznała istotną rolę, jaką przedsiębiorstwa gospodarki społecznej mogą odegrać w rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym, w którą mogą wnieść „znaczący wkład”⁽¹²⁾. W Europie istnieje wiele przykładów dobrych praktyk w tej dziedzinie, zwłaszcza jeśli chodzi o energię ze źródeł odnawialnych.

5.6. Ze względu na swoje cechy i na przyświecające im wartości przedsiębiorstwa gospodarki społecznej mogą odegrać istotną rolę w Europejskim planie inwestycji zewnętrznych w dziedzinie energii ze źródeł odnawialnych w Afryce, w oparciu o przewagę konkurencyjną wynikającą z lepszego gospodarowania zasobami i surowcami oraz związek z rzeczywistością lokalną, umożliwiając tworzenie nowych, lokalnych miejsc pracy, zwłaszcza wśród ludzi młodych i kobiet. Preferencyjne wsparcie dla przedsiębiorstw gospodarki społecznej związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym

⁽¹⁰⁾ Komunikat Komisji z dnia 14 września 2016 r. (COM(2016) 581 final).

⁽¹¹⁾ JOIN(2017) 17 final z dnia 4 maja 2017 r. („Nadanie nowego impulsu partnerstwu Afryka–UE”).

⁽¹²⁾ COM(2015) 614 final z dnia 2 grudnia 2015 r.

umożliwi bardziej zrównoważony wzrost gospodarczy, ograniczając ich negatywny wpływ na środowisko naturalne poprzez lepsze zarządzanie zasobami oraz zmniejszenie wydobycia i zanieczyszczenia.

5.7. Instrument Partnerstwa ⁽¹³⁾ na rzecz współpracy z państwami trzecimi, skierowany do krajów rozwijających się, jak i rozwiniętych, mógłby stanowić szansę dla rozwoju gospodarki społecznej UE ze względu na jej międzynarodowy charakter, wspierając konkurencyjność, innowacje i badania naukowe.

5.8. Jak już wielokrotnie wskazano, zasady rynku finansowego nie zostały opracowane z myślą o wspieraniu rozwoju przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej. Tradycyjne instrumenty finansowe nie działają w przypadku przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej, które wymagają specjalnie dostosowanych instrumentów. W związku z tym realny potencjał przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej można uwolnić wyłącznie pod warunkiem że dostęp do finansowania będzie częścią odpowiednio dopasowanego i całkowicie zintegrowanego systemu finansowego ⁽¹⁴⁾.

5.9. Komisyjna grupa ekspertów ds. przedsiębiorczości społecznej (GECES) również stwierdziła, że Komisja powinna przyznać konkretne bezpośrednie i pośrednie finansowanie przedsiębiorstwom i organizacjom gospodarki społecznej, w tym przedsiębiorstwom działającym w tym sektorze w państwach trzecich, współpracującym z ich rządami, oraz wsparcie dla finansowych organizacji społecznych (zalecenie 13 sprawozdania GECES „Przyszłość gospodarki społecznej i przedsiębiorstw działających w tym sektorze”).

5.10. W tym kontekście ENI, podobnie jak inne instrumenty finansowe, powinien systematycznie przyczyniać się do propagowania gospodarki społecznej, zarówno w ramach negocjacji akcesyjnych prowadzonych z krajami kandydującymi, jak i w innych krajach sąsiadujących, które korzystają z umów preferencyjnych.

5.11. Niedawno Komisja przygotowała pewne inicjatywy w ramach działań zewnętrznych, takie jak „Umowa ramowa o stowarzyszeniu między Komisją Europejską i Międzynarodowym Związkiem Spółdzielczym w sprawie propagowania sektora spółdzielczego na świecie”, której celem jest realizacja w latach 2016–2020 programu o wartości 8 mln EUR. Niewątpliwie zarówno europejska polityka sąsiedztwa, jak i globalna strategia UE w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa nie uwzględniają przedsiębiorstw gospodarki społecznej i nie włączają ich w wyraźny sposób jako podmiotów gospodarczych w zewnętrzne polityki i programy UE, nie przewidują na ten cel odrębnej linii budżetowej pośród znacznych środków przeznaczanych w Planie inwestycji zewnętrznych i w Europejskim Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, ani miejsca w ramach działań na rzecz umiędzynarodowienia skierowanych do przedsiębiorstw europejskich.

5.12. Komisja i gospodarka społeczna powinny sprzyjać udziałowi grup G-20 i G-7 w propagowaniu konkretnej polityki wsparcia biznesu i przedsiębiorstw gospodarki społecznej sprzyjających włączeniu społecznemu (zgodnie z integracyjnymi ramami przedsiębiorczości G-20), która lepiej odzwierciedlałaby różnice w wartościach, zasadach i głównych celach tych organizacji, jak zaleciła GECES (zalecenie nr 12).

5.13. Należy upowszechnić za pomocą dyplomacji gospodarczej rolę gospodarki społecznej na forach międzynarodowych (UNTFSS, ILSSE, G-20, G-7, MOP itp.) i współpracę z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, takimi jak GSG (*Global Social Impact Investment Steering Group*) uczestnicząc na przykład w wydarzeniach dotyczących finansowania organizowanych przez ILSSE.

6. Znaczenie gospodarki społecznej dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju

6.1. Agenda ONZ do roku 2030 obejmuje 17 celów zrównoważonego rozwoju opartych na trzech filarach: gospodarczym, społecznym i środowiskowym. Gospodarka społeczna odgrywa ważną rolę w realizacji wszystkich tych celów. Różnorodność podmiotów, które składają się na gospodarkę społeczną, oraz różnorodność ich form prawnych, utrudnia gromadzenie danych zagregowanych dotyczących funkcjonowania gospodarki społecznej, choć dane dotyczące spółdzielni, stowarzyszeń pomocy wzajemnej i innych podobnych podmiotów pozwalają potwierdzić, że gospodarka społeczna, i przede wszystkim spółdzielnie, mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju zawartych w agendzie ONZ do roku 2030.

6.2. W tym względzie, w celu przyczynienia się do działań następczych i przeglądu celów zrównoważonego rozwoju, działania powinny obejmować regularne sprawozdania na temat polityki współpracy między państwami członkowskimi i innymi organami publicznymi a gospodarką społeczną, w tym spółdzielniami, które mają zasadnicze znaczenie dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Należy również zachęcać państwa do dostarczania danych i statystyk.

⁽¹³⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 234/2014 z dnia 11 marca 2014 r.

⁽¹⁴⁾ Opinia rozpoznawcza EKES-u w sprawie budowania ekosystemu finansowego dla przedsiębiorstw społecznych (Dz.U. C 13 z 15.1.2016, s. 152).

6.3. Jeżeli chodzi o cel w zakresie ograniczania ubóstwa i zrównoważonego rozwoju, spółdzielnie odgrywają kluczową rolę w wielu regionach Afryki, Azji i Ameryki. Są to przede wszystkim spółdzielcze kasy oszczędnościowe i kredytowe oraz rolno-spożywcze spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie zajmujące się zaopatrzeniem i handlem (rola, na którą wskazuje FAO). W krajach takich jak Tanzania, Etiopia, Ghana, Rwanda czy Sri Lanka spółdzielcze kasy oszczędnościowe i kredytowe odgrywają bardzo istotną rolę w finansowaniu środków pracy, zapewnianiu kapitału obrotowego lub dóbr trwałego użytku ludziom ubogim. Spółdzielnie w tych państwach odgrywają również pierwszoplanową rolę w procesach emancypacji kobiet⁽¹⁵⁾. W Afryce funkcjonuje 12 tys. spółdzielczych kas oszczędnościowych i kredytowych zrzeszających 15 mln użytkowników w 23 krajach⁽¹⁶⁾.

6.4. Spółdzielnie i towarzystwa pomocy wzajemnej mają duże znaczenie dla ochrony zdrowia na całym świecie, zarówno w krajach rozwiniętych, jak i gospodarkach wschodzących. Na całym świecie ponad 100 mln gospodarstw domowych obsługiwane jest przez spółdzielnie zajmujące się ochroną zdrowia⁽¹⁷⁾.

6.5. Sektorem, w którym spółdzielnie przyczyniają się do realizacji jednego z celów zrównoważonego rozwoju, jest dostęp do czystej wody i do infrastruktury sanitarnej. W Boliwii (Santa Cruz de la Sierra) działa największa na świecie spółdzielnia zajmująca się zaopatrzeniem w wodę pitną, która zapewnia 1,2 mln osób czystą wodę bardzo wysokiej jakości. Na Filipinach i w Indiach oraz w wielu krajach afrykańskich spółdzielnie zajmujące się zaopatrzeniem w wodę oferują czystą wodę dziesiątkom tysięcy gospodarstw domowych. W niektórych przypadkach to członkowie spółdzielni wiercili studnie i tworzyli lokalne grupy, które zajmują się ich utrzymaniem. W Stanach Zjednoczonych istnieje około 3 300 spółdzielni dostarczających wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, do ochrony przeciwpożarowej, do nawadniania oraz świadczących usługi odprowadzania ścieków⁽¹⁸⁾.

6.6. Spółdzielnie są bardzo skutecznym instrumentem zapewniania godnych warunków mieszkaniowych i poprawy warunków życia w slumsach. W Indiach Krajowa Federacja Spółdzielni Zajmujących się Mieszkalnictwem, kierująca swoje działania do biednych rodzin z obszarów miejskich, ułatwiała prace 92 tysięcy spółdzielni zajmujących się mieszkalnictwem zrzeszających 6,5 mln członków i zapewniających 2,5 mln mieszkań, w tym zdecydowaną większość rodzinom o niskich dochodach. W Kenii Krajowa Unia Spółdzielni Zajmujących się Mieszkalnictwem zainicjowała program na rzecz poprawy warunków w slumsach, zapewniając członkom spółdzielni dostęp do godziwych mieszkań⁽¹⁹⁾.

6.7. Spółdzielnie są cennym narzędziem ograniczania wysokiej stopy pracy na czarno (50 % całkowitego zatrudnienia na świecie), zawsze wiążącej się z niegodnymi warunkami życia i pracy. Wspólne inicjatywy z zakresu przedsiębiorczości powiązane z działalnością spółdzielni mają dużą wagę społeczną i podnoszą godność i jakość życia osób (godna praca), oraz są odpowiedzią na model gospodarki, który prowadzi do ubóstwa i nierówności. Przedsiębiorstwa i organizacje gospodarki społecznej odgrywają istotną rolę w umacnianiu pozycji grup znajdujących się w trudnej sytuacji, w szczególności kobiet, ludzi młodych i osób niepełnosprawnych, dają trwałe korzyści gospodarcze i zapewniają skuteczne procesy innowacji społecznych.

6.8. Oprócz spółdzielni i towarzystw pomocy wzajemnej podkreślić należy także rolę organizacji nienastawionych na zysk, organizacji pozarządowych (NGO), które stanowią integralną część gospodarki społecznej w obszarze działań socjalnych trzeciego sektora. Te podmioty mobilizują znaczne zasoby, w tym wolontariat, co umożliwia im zarządzanie opieką społeczną, ochroną zdrowia, edukacją i innymi dziedzinami, a w wielu przypadkach – popularyzację wśród lokalnej ludności inicjatyw z zakresu przedsiębiorczości społecznej.

6.9. Doświadczenia w zakresie przedsiębiorczości wymienione w poprzednich punktach wskazują, że model biznesowy gospodarki społecznej opiera się na określonym systemie wartości i na partycypacyjnym zarządzaniu, co powoduje, że jest szczególnie przydatny w radzeniu sobie z wieloma wyzwaniami społecznymi, których dotyczą cele zrównoważonego rozwoju. Jak przypomniał Parlament Europejski, „do większości problemów społecznych należy stosować rozwiązania lokalne, aby zajmować się istniejącymi w praktyce sytuacjami i problemami”⁽²⁰⁾. Istotne jest, by podkreślić rolę Międzyagencyjnej Grupy Zadaniowej ONZ ds. Gospodarki Społecznej i Solidarnej (UNTFSSSE) w upowszechnianiu gospodarki społecznej i solidarnej na całym świecie, a także inicjatywy Cooperatives Europe oraz projektu Międzynarodowego Związku Spółdzielczego i UE dotyczącego rozwoju międzynarodowego poprzez spółdzielnie.

⁽¹⁵⁾ ACI-MOP.

⁽¹⁶⁾ B. Fonteneau i P. Develtere, *African Responses to the Crisis through the Social Economy*.

⁽¹⁷⁾ ACI-MOP.

⁽¹⁸⁾ *Idem*.

⁽¹⁹⁾ *Idem*.

⁽²⁰⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie gospodarki społecznej (2008/2250(INI)).

6.10. Jako że przedsiębiorstwa te są głęboko zakorzenione w społecznościach lokalnych i ponieważ ich priorytetowym celem jest zaspokajanie potrzeb ludności, nie przenoszą się one, skutecznie walczą z wyludnianiem się terenów wiejskich i przyczyniają się do rozwoju regionów i gmin będących w trudnej sytuacji⁽²¹⁾. Wyróżnić tu można prace Globalnego Forum Gospodarki Społecznej, które zaplanowało swoje następne posiedzenie w UE (Bilbao, 2018 r.).

6.11. W ten sposób model biznesowy gospodarki społecznej:

- generuje dobrobyt na obszarach wiejskich i obszarach dotkniętych kryzysem dzięki tworzeniu i wspieraniu inicjatyw biznesowych rentownych i zrównoważonych w perspektywie średnio- i długoterminowej,
- propaguje i wspiera zdolności w zakresie przedsiębiorczości, potencjał w zakresie szkoleń i zarządzania biznesem społecznym w przypadku wykluczenia społecznego i ogólnie w odniesieniu do ogółu społeczeństwa, tworząc platformy konsultacji na szczeblu krajowym,
- tworzy instrumenty finansowania poprzez kasy kredytowe lub poprzez mikrokredyty, by zapewnić dostęp do finansowania,
- zapewnia słabszym społecznościom godne warunki życia poprzez poprawę dostępu do żywności i podstawowych usług socjalnych, takich jak służba zdrowia, edukacja, mieszkalnictwo, lub dostępu do czystej wody,
- ułatwia ograniczanie pracy na czarno przez inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej, wykorzystując w tym celu spółdzielnie będące doskonałym narzędziem przedsiębiorczości społecznej, oraz
- przyczynia się w znacznej mierze do trwałego wzrostu gospodarczego poprzez ograniczenie swego negatywnego wpływu na środowisko.

Bruksela, dnia 5 lipca 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²¹⁾ COM(2004) 18 final, pkt 4.3 (Promowanie spółdzielczości w Europie).